

Asterin kuulumiset eli toimijoiden kuvailusta

Katerina Sornova

Kirjastoverkkopalvelut - Toimijakuvailupalvelu

Melindan Talonmiehen tuokio

18.2.2021

Esityksen sisältö

- Aiheena Asteri, siinä tehtävä toimijakuvailutyö ja Asterin käyttö
 - Milloin auktorisoidaan?
 - Mitä tietoa tallennetaan ja miksi?
 - Asterin ajantasaisuudesta
 - Asterin käyttö kuvailijan työssä
 - Miten hyödynnät Asterissa olevaa tietoa?
 - Mitä pitäisi tehdä, jos et löydä etsimäsi?
 - Ajantasaista tietoa
 - Kysymykset

Toimijoiden kuvailu Asterissa (FIN11 - Nimet)

- aineistoon liittyviä toimijoita kuvaillaan Asterissa
 - henkilöitä lähes 155 000, yhteisöjä noin 49 500
- Asterista löytyy ohjeelliset nimenmuodot toimijoista (myös musiikkitekijät), suomalaisten lisäksi myös ulkomaalaiset
- tiedontuottajana Kansalliskirjasto yhteistyössä muutaman yliopistokirjaston kanssa

Milloin auktorisoidaan?

- Asteria tehdään pitkälti kansallisbibliografian (Fennican ja Violan) näkökulmasta
- Uusia kuvailuja toimijoista tehdään:
 - kun kansalliskokoelmaan kuuluva julkaisu tulee kuvailuun
 - pyydettyessä
 - jos nimi on vaihtunut tai henkilöllä on useita identiteettejä
 - jos nimi esiintyy useissa eri muodoissa
 - jos on useita samannimisiä
 - jos on käytettävissä julkaisu tai muu tiedonlähde, joka sisältää tietoa tekijästä (ja tämän tiedon avulla tekijä voidaan myöhemmin tarvittaessa erotella muista samannimisistä)

Mitä tietoa tallennetaan auktoriteettitietueeseen?

- nimet (ensisijainen nimi, varianttiniimi)
- toimijaan liittyvät ajankohdat ja paikat
- henkilön ammatti ja toimiala(t), jo(i)lla henkilö tai yhteisö toimii tai on toiminut
- suhteet/viittaukset muihin toimijoihin
- toimijaa identifioivat standarditunnukset
- tiedonlähteenä itse aineisto, verkossa olevat lähteet, matrikkelit, kustantaja, tekijä, sanomalehdet/artikkelit, muiden kansalliskirjastojen tietokannat
 - tiedonlähteiden luotettavuus arvioidaan aina tapauskohtaisesti

Millä tavalla kuvataan toimijoita?

- kuvailu on RDA:n mukainen
- Asterin toimijakuvailuohje on luettavissa [täällä](#)
- kuvailussa käytetään erilaisia ontologioita (YSO, Metatietosanasto, YSO-paikkojen käyttöönotto valmistellaan)
- tunnisteet tärkeässä asemassa: Asterissa oleville toimijoille on haettu ISNI-tunnukset, ORCIDit lisätään satunnaisesti
 - ISNI-tunnus (*International Standard Name Identifier*) identifioi globaalisti, ainutkertaisesti ja pysyvästi henkilöiden ja yhteisöjen julkiset identiteetit.
 - ISNItä lisää tietopakettin [sivuilla](#)

Mitä hyötyä toimijoiden kuvailusta on?

- toimijoiden nimistä ja nimenmuodoista valitaan yksi, jota käytetään aineiston kuvailussa = ensisijainen nimi (siitä muodostetaan auktorisoitu hakutieto)
 - kuvailijan näkökulma: yhdenmukainen nimenmuoto helpottaa kuvailutyötä
 - Melindan näkökulma: auttaa parantamaan Melindan laatua
 - samannimiset henkilöt erotetaan toisistaan
 - jos henkilön nimessä tapahtuu muutokset, nimen eri muodot tarkistetaan ja niistä mahdollisesti tehdään viittauksia
 - asiakkaan näkökulma: yhteen identiteettiin liittyvät aineistot löytyvät yhdellä tekijä- tai asiasanahaulla

Asterin ajantasaisuus

- tavoitteena laadukas ja yhteneväinen tieto, joka kestää ajassa MUTTA...
- tiekannasta löytyy eri aikakausien ja käytäntöjen kerrostumia
- joskus tekijä julkaisee yhden julkaisun, eikä tietoja päivitetä muuten kuin pyynnöstä
- erityisesti vanhoissa auktoriteettitietueissa tietoa on niukasti
 - tietoja päivitetään kyllä, mutta sattumanvaraisesti
 - resurssit
 - erilaisilla massakorjauksilla pyritään yhdenmukaistamaan dataa
- uusien nimien auktorisointi- ja kannassa olevien korjauspyyntöjä voi lähettää toimijakuvailupalveluun toimijakuvailu-posti@helsinki.fi

Asterin käyttö Melindan kuvailussa

- kuvailun yhteydessä bib-tietueissa oleviin tekijäkirjauksiin pitäisi linkittää Asterissa olevia auktorisoituja nimenmuotoja
 - pitäisi tarkistaa aina, onko nimi auktorisoitu (tekijäkirjauskentistä näppäinyhdistelmällä CTRL+F3, muista myös Expand-toiminto)
 - linkitys bib- ja aukt-tietueen välillä tapahtuu osakentän #0 kautta (muodostuu automaattisesti, kun oikea nimenmuoto valitaan listalta)
 - joskus osakenttä #0 muodostuu väärään paikkaan: jos tekijäkentässä on jo osakentät #a, #d ja/tai #e, tee kentän loppuun tyhjän osakentän #0

Tekijäkirjausten replikointisäännöt

- oman kirjaston replikointisäännöt vaikuttavat siihen, mitä tietoja viedään omaan kantaan (jos ei halua ottaa henkilöiden nimissä osakenttiä #d mukaan, tekijän tunnistamisen kannalta tärkeät ainakin osakentät #a, #c, #q ja #0, yhteisöissä puolestaan osakenttä #b on tärkeä)

Asterin toimintaohje (tarkoitettu lähinnä toimijakuvailijoille)

- Asterin toimintaohjeen kohdat 3 (Auktoriteettitietueiden hakeminen) ja 8 (Auktorisoidun nimenmuodon haku), katso [täältä](#)

Ajankohtaista

- Hankalat musiikkinimet -luettelon sisältämät toimijat on kuvailtu RDA:n mukaan Asteriin
- Asterin sisältö julkaistu avoimena datata Finto-palvelussa nimellä [KANTO](#)
 - Suomalaiset yhteisönimet ei enää ylläpidetä erillisenä kokonaisuutena
- Asterin sisältö näkyy myös Kansalliskirjaston Finnan puolella [Toimijahaku](#)
- ISNIn kattavuus Asterin toimijoissa on tällä hetkellä 82 % (henkilöillä kattavuus 84 %, yhteisöillä 76 %)
- Toimijakuvailupalvelun sivuilla [uutiset](#)

Kysymys 1: Jos on auktorisoitu samannimisiä ihmisiä, miten voi selvittää, kuka on juuri se oikea.

- Joskus syntymävuosi tai täydellinen nimi ei ole yleisessä tiedossa
 - tieto saatu tekijältä tai matrikkeleista
- Joskus samannimiset henkilöt ovat syntyneet samana vuonna
 - tietueesta pitää tarkistaa esim. toimialaa, ammattia, henkilöön liittyvät aineistot
 - jos on epävarma, linkitystä auktoriteettiin ei pidä tehdä
- Kuvailusääntöjen mukaan samannimisiä henkilöitä erotetaan 1) syntymävuodella, 2) täydellisellä nimenmuodolla tai 3) ammatilla.

Kysymys 2: Mitä teen, jos henkilöä ei löydy Asterista?

- yritä hakea eri tavalla
 - jos tekijä on suomalainen ja tekijän julkaisuja löytyy myös kansallisbibliografiasta
 - jos tekijä on ulkomaalainen ja Melindassa on ennestään paljon tekijäkirjauksia
 - jos Melindassa näyttää olevan paljon variaatioita nimen muodosta, mutta nimeä ei ole auktorisoitu
 - jos epäilet, että toimija voi sekoittua toiseen samannimiseen
- ota yhteyttä toimijakuvailupalveluun
- jos olet tutkinut asiaa, kerro meille kattavasti, mitä sait selville
 - kerro myös, mitä tiedonlähteitä käytit

Kysymys 3: Mitä teen, jos Asterissa oleva tieto on väärä tai puutteellinen?

- jos huomaat, että Asterissa oleva tieto on väärä tai puutteellinen
 - ota yhteyttä toimijakuvailupalveluun
- tuttavien syntymävuosia ei voida täydentää Asteriin ilman asianomaisten lupaa
- myöskään epämääräisiä tiedonlähteitä voidaan käyttää

Kysymys 4: Ulkomaisten nimien selvittelyn lähteet, esim. VIAF, kansallisbibliografiat?

- arvioidaan aina tapauskohtaisesti, ei ole valmista kaavaa
 - pyritään selvittämään, mikä on suomalaisissa aineistoissa käytetty nimi
 - selvitetään, onko tekijällä vakiintunutta nimeä suomen kielessä
 - tutkitaan Kongressin kirjaston tai muiden maiden kansalliskirjastojen nimitietokantoja
 - katsotaan VIAFla
 - jos nimi esiintyy aineistoissa jollakin muulla kuin latinalaisella kirjoitusjärjestelmällä, nimi translitteroidaan tai transkriboidaan sovittujen standardien mukaisesti

www.kansalliskirjasto.fi

Kiitos!

katerina.sornova@helsinki.fi

Toimijakuvailupalvelu: <https://www.kiwi.fi/x/joGQB>

Kaikki palaute on tervetullut: toimijakuvailu-posti@helsinki.fi